

K výsledkům a realizaci dokumentů stockholmské konference

Úspěšné završení I. etapy Konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, přijetím Dokumentu stockholmské konference, je zejména výsledkem dlouhodobého úsilí států Varšavské smlouvy o zachování a upevnění politiky uvolňování mezinárodního napětí a její přenesení i do vojenské oblasti. Opatření zahrnutá do dokumentu představují významný krok k naplnění tohoto cíle. Představují ucelený soubor vzájemně se doplňujících, vojensky významných a politicky závažných opatření k posílení důvěry a bezpečnosti, která směřují ke snížení nebezpečí vojenské konfrontace v Evropě.

Všechna přijatá opatření jsou politicky závazná a vstoupila v platnost od 1. ledna roku 1987, resp. 15. prosince minulého roku v oblasti ročních plánů vojenské činnosti.

Komplexní řešení dané problematiky umožnil mandát konference přijatý v Madridu (v roce 1983), který zároveň vytvořil předpoklady pro posouzení i dalších otázek bezpečnosti a odzbrojení v Evropě. Zároveň pozitivní zakončení konference se promítá v rozšíření ovzduší důvěry i v mezinárodním měřítku. Význam přijetí tohoto obsažného dokumentu je ještě zvýrazněn tím, že jde o první dokument tohoto typu, který byl přijat od roku 1979 a vlastně i vůbec první politický a vojensky významný dokument, který se podařilo dojednat od příchodu prezidenta Reagana k moci.

Základním smyslem přijatých opatření ve vojenské oblasti je snaha zabránit možnosti vzniku ozbrojeného konfliktu v důsledku nedorozumění, či chybného hodnocení vojenských činností zemí či koaličního uskupení v Evropě. Oznamováním a pozorováním těchto činností vytváří se základ systému, který dává možnost jednotlivým účastníkům států přesvědčit se, že určitá vojenská činnost představuje rutinní opatření, která slouží k zabezpečení vlastní obranyschopnosti a není součástí konkrétních příprav k zahájení vojenské agrese.

Opatření přitom nepředstavují jen prohloubení a zdokonalení ustanovení Závěrečného aktu KBSE (z roku 1975), ale i kvalitativní skok jak zaměřením roz-

pracováním těchto ustanovení, tak i jejich doplněním o významné nové oblasti (inspekce, roční plány vojenské činnosti, omezovací ustanovení). I když dokument už je kompromisem, založeným na vzájemně přijatelné rovnováze zájmu bezpečnosti všech účastníků, nepovedlo se vyřešit všechny otázky. Obsahuje však maximum toho, čeho bylo možné za dané situace dosáhnout.

K pochopení možných dalších důsledků přijatého Dokumentu stockholmské konference je nutné vidět, že přes trvale platnou zásadu, aby Konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě probíhala jako jednání fóra 35 nezávislých a suverénních států jsou vojenské aspekty evropské bezpečnosti zemí NATO trvale připravovány, posuzovány a přijímány na základě koaličních přístupů. Výjimku netvoří ani neutrální a nezúčastněné země, které jak ukázal vlastní průběh jednání, často v celé řadě případů úporně obhajovaly jako skupina zemí především své zájmy. Ani v závěru konference nevystupovala jako zprostředkovatel při hledání kompromisů mezi postoji států Varšavské smlouvy a států NATO. V žádném případě není cílem tohoto konstatování snaha snižovat či dokonce popírat nesporně pozitivní vliv těchto zemí na úspěšném zakončení tohoto, ale už i předchozího jednání v Madridu. Tuto skutečnost musíme ale brát v úvahu při celkové analýze průběhu a výsledků stockholmské konference a při přípravě postupů v dalších jednáních.

Z tohoto závěru jednoznačně vyplývá, že státy Varšavské smlouvy rovněž musí neustále přistupovat k řešení jednotlivých otázek na základě nejužší spolupráce. A to nejen v průběhu vlastních jednání, ale i při realizaci a zabezpečení závazků, které z přijatého dokumentu vyplývají. Řídící úloha přitom zcela jednoznačně připadá SSSR, vzhledem k možnostem globálního posouzení vojenských aspektů mezinárodních vztahů a z toho vyplývajících stanovení místa, úlohy i vhodnosti přijímaných opatření jednotlivými státy Varšavské smlouvy. Jak ukazují dosavadní zkušenosti z konaných spojeneckých porad, tato koordinace musí být vedena jak po odborné linii ministerstvem obrany, tak i ministerstvem zahraničních věcí.

Při praktické realizaci opatření musíme mít neustále na zřeteli skutečnost, že ty reakční kruhy Západu, které si dosažení dohody ve Stockholmu nepřály, budou usilovat o to, aby mohly obvinít socialistické státy z neplnění přijatých závazků. Je zřejmé, že tato obvinění by sloužila jako hlavní argument k tomu, aby i nadále mohly odmítat mírové iniciativy socialistických států.

Proto je bezpodmínečně nutné ze strany všech států socialistického společenství vytvářet soustavně takové podmínky, které paralyzují takto zaměřenou aktivitu států NATO a trvale by ovlivňovaly situaci tak, aby umožňovala dosažení dlouhodobých politických a vojenských cílů naší společné linie v podmínkách jaderné a kosmické epochy.

V rámci iniciativní a ofenzivní politiky vedení SSSR v oblasti mezinárodních vztahů, uskutečňované v těsné součinnosti s vedením ostatních bratrských stran a intenzivního boje dvou linií v mezinárodním životě, zaujímá klíčové postavení Evropa, kde v současnosti proti sobě stojí hlavní uskupení ozbrojených sil největších vojenských bloků — NATO a Varšavské smlouvy, se zbrojním potenciálem obrovské ničivé síly. Tato situace činí Evropu jednou z největších ohrožených oblastí z hlediska možného vzniku vojenské konfrontace, včetně jaderné. Jak potvrzuje vývoj situace i v uplynulém roce, Spojené státy americké

ké stále ještě věří ve všemocnost použití síly a zejména vojenské jako politického nástroje řešení současných sporných otázek. Horečné zbrojení na Zemi a pokusy o jeho přenesení do kosmu je, i přes některé pozitivní kroky ke kterým v uplynulém období došlo, i nadále základním charakteristickým rysem současné politiky americké administrativy. Současně existence soudobých jaderných zbraní mění kvalitativně celý charakter mezinárodních vztahů jako takových.

Za této situace jediným východiskem k ozdravení těchto vztahů je přechod od politiky konfrontace k mírovému soužití, které nemá, jak už bylo jednou zdůrazněno, jinou přijatelnou alternativu. Proto je pro Evropu tak důležitá důvěra mezi státy a její neustálé posilování tak, aby byl umožněn přechod už i ke konkrétním krokům v oblasti odzbrojení. Cílem těchto nových kroků na kvalitativně vyšší úrovni než v procesu posilování důvěry, je dosažení podstatného snížení úrovně vojenské rovnováhy a vyloučení jaderných a ostatních zbraní hromadného ničení ze zbrojních arzenálů všech zemí světa.

Úsilí musí být zaměřeno k tomu, aby „útočné“ potenciály proti sobě stojících uskupení byly omezeny do té míry, že se stanou pouze prostředkem obrany. Tím by se žádný ze států nemusel obávat o svou bezpečnost. Státy Varšavské smlouvy přitom plně respektují tu zásadu, že vlastní bezpečnosti nemohou dosáhnout na úkor bezpečnosti jiných, státy Západu nevyjímaje. Tím méně je bezpečnosti možné dosáhnout horečným zbrojením na Zemi a pokusy o jeho zavlečení i do kosmického prostoru. Proto je životně důležité neodkladně zahájit v rámci dalšího rozvinutí evropské bezpečnosti konstruktivní jednání o odzbrojení.

Madridský mandát vytvořil prostor pro přijímání takových opatření, která by konkrétními kroky v oblasti odzbrojení přímo zahájila proces snižování napětí v Evropě, které nabylo na kritickém charakteru zejména po rozmístění amerických raket prvního úderu v západoevropských státech. „Ve stínu“ těchto raket lze ale sotva očekávat, že pouhá aktualizace opatření, která byla přijata v Závěrečném aktu helsinské konference, či přijímání dalších opatření k posílení důvěry a bezpečnosti, ale na kvalitativně stejné úrovni jako ve Stockholmu, by mohla přímo přinést takové výsledky, které by zbavily Evropu nebezpečí války.

Tuto skutečnost si musíme plně uvědomovat při hodnocení výsledků I. etapy stockholmské konference, které nesmí vést k sebeuspokojení. Dosažená kvalitativní úroveň nemůže a ani nesmí být definitivní pro další průběh tohoto evropského jednacího fóra. Mandát konference, přijatý v Madridu, zavazuje všechny účastnické státy jednat o „dosažení odzbrojení“. Státy Varšavské smlouvy jednomyslně vyjádřily své přesvědčení, že přijetím Dokumentu stockholmské konference byla ukončena I. etapa konference a jsou vytvořeny podmínky k přechodu ke Stockholmu II. V tomto smyslu se na vídeňské následné schůzce zvažují cesty a prostředky pro pokračování v úsilí o bezpečnost a odzbrojení v Evropě, včetně doplnění stávajícího mandátu pro další etapu konference, plně v souladu s budapeštskou výzvou politického poradního výboru Varšavské smlouvy.

Státy NATO, zejména Spojené státy americké, se prozatím k přechodu o odzbrojení vyjadřovaly odmítavě. Zdůrazňují nutnost nejdříve široce uvést Dokument stockholmské konference do praxe a posoudit výsledky jeho uplatňování,

pak jej nejprve příslušně vylepšit. Pokud rovněž hodlají nastolit k projednávání i další otázky z oblasti opatření k posílení důvěry, na kterých mají zájem, podmiňují pohyb v této oblasti nutností zajistit „vyvážené plnění“ ustanovení Závěrečného aktu KBSS ve všech třech koších.

Proto obdobně jako v průběhu I. etapy Konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě musí socialistické země jednotným úsilím vybojovat na vídeňské následné schůzce takové zaměření mandátu další etapy ve Stockholmu, které odpovídá mírumilovným zájmům národů Evropy. K zabezpečení tohoto cíle je nezbytné dovedně využít všech těch zkušeností, které jsme v dosavadním průběhu procesu KBSE získali. Z vyhodnocení Dokumentu stockholmské konference vyplývá, že to byly tyto hlavní skutečnosti, které její vývoj ovlivňovaly.

Kromě toho, že konference ve Stockholmu jednala za značně složité vojenskopolitické situace, byly to země NATO, které vědomě usilovaly převrátit jednání ve vyhrocené konfrontační fórum mezi Východem a Západem. To také bylo jednou z hlavních příčin, že jednání po dlouhou dobu stagnovalo a v podstatě až do konce roku 1985 sloužilo téměř výhradně k vyjasňování vzájemných pozic.

Státy Varšavské smlouvy přišly na konferenci s řadou politických iniciativ, které země NATO odmítaly a naopak prosazovaly přijetí výhradně vojensko-technických opatření k posílení důvěry a bezpečnosti, které by se vztahovaly pouze na pozemní síly a část určené evropské zóny — bez přilehlých mořských (oceánských) prostranství a vzdušného prostoru. Svůj přístup se přitom pokoušely zdůvodnit jednostranným výkladem mandátu konference a poukazováním na složitost situace, která údajně nedovoluje přijetí jiných opatření. Linie neutrálních a neúčastnících zemí inklinovala v mnoha případech k tomuto přístupu NATO.

Vývoj na konferenci zásadním způsobem ovlivnily až sjezdy bratrských stran, uskutečněné v letech 1985—1986, hlavně XXVII. sjezd KSSS.

Státy Varšavské smlouvy v úsilí dosáhnout pozitivních výsledků přistoupily k hluboké a reálné analýze jednání, přičemž učinily i podstatné ústupky, ovšem v žádném případě ne na úkor zajištění své obranyschopnosti. Z komplexu svých politických iniciativ se soustředily na rozpracování a konkretizaci principu zdržet se použití síly nebo hrozby silou v mezinárodních vztazích. Souhlasily s tím, že stávající opatření k posílení důvěry a bezpečnosti se budou především vztahovat na pozemní síly, což se ve větší míře dotýká států Varšavské smlouvy. Řešení problematiky samostatné činnosti námořních a leteckých sil navrhly odložit. Mimořádně závažným krokem byl souhlas s inspekcí na místě, včetně letecké, při kontrole dodržování přijatých opatření. Souhlasily rovněž i s výměnou ročních plánů vojenských činností.

Pružná linie států Varšavské smlouvy, která našla pozitivní odezvu u neutrálních a neúčastnících států a i u části západoevropských států NATO, umožnila odrazit nátlak na poskytování tzv. „statické informace“, koncepci mimoposádkové činnosti, oznamování mobilizační a poplachové činnosti a dalších nereálných požadavků.

Naopak se podařilo zahrnout do obsahu oznamování i činnost leteckých sil, vzdušných výsadkových jednotek a obojživelných vylodění, nebo vůbec poprvé specifikovat určitá ustanovení omezující vojenskou činnost.

Úspěchem států Varšavské smlouvy bylo zahrnutí do oznamování přesunů vojsk do zóny aplikace opatření k posílení důvěry a bezpečnosti v ní. Jde v první řadě o přesuny amerických vojsk z USA do Evropy.

Přes nalezení konečného vzájemně přijatelného řešení se současný výklad mandátu konference a postoje většiny zemí bloku NATO, ale i celé řady neutrálních a nezúčastněných zemí nezměnily. Úroveň důvěry mezi účastnickými státy konference se zatím diametrálně nezlepšila.

Na rozdíl od helsinského Závěrečného aktu, jehož splnění bylo uskutečňováno na základě dobrovolnosti a vzájemné reciprocity, jsou všechna ve Stockholmu přijatá opatření politicky závazná a mohou být účinně prověřována systémem mezinárodní kontroly — inspekci na místě. Tato skutečnost řadí celý soubor opatření mezi kvalitativně nové kroky, realizované k posílení důvěry a bezpečnosti.

I když omezující ustanovení ještě nejsou „skutečnými“ omezujícími opatřeními, které by vojenské činnosti výrazným způsobem ovlivňovaly tak, jak to navrhly státy Varšavské smlouvy, jsou bezesporu významným krokem na cestě k jejich dosažení. Nedovolují konat cvičení s větší účastí než 75 000 osob, nebyla-li předána o nich informace 2 roky předem. U cvičení od 40 000 osob by se informace měla poskytovat rovněž 2 roky předem, přičemž tato činnost, pokud se má uskutečnit, musí být bezpodmínečně zahrnuta alespoň do ročního plánu.

Inspekce byla do kontrolních opatření zařazena po důsledném zvážení všech možných vlivů, funkce a cílů, které zabezpečuje v této i dalších možných etapách konference. Zejména bylo uvažováno o její adekvátnosti vzhledem k přijímaným opatřením. Potvrdilo se, že přijatá opatření k posílení důvěry a bezpečnosti bez této formy prověrky by nebyla dostatečně funkční. To vyplývá i z rozboru možnosti pozorování přesunů vojsk do zóny opatření k posílení důvěry. Počet tří inspekci na území každého účastnického státu, tzv. „pasivní kvóta“, je plně dostačující při stanovené podmínce, že žádný ze států nesmí čerpat více jak jednu inspekci z této kvóty a státy, které jsou členy stejných vojenských bloků, jich nemohou vzájemně využívat.

Pokud jde o další osud konference, je posuzován na vídeňské následné schůzce (zda-li bude pokračovat její I. etapa nebo nějaká přechodná etapa, či dojde-li k doplnění mandátu o odzbrojovací otázky a nastoupí II. etapa).

Pozice států NATO v oblasti konvenčního odzbrojení byla vypracována pracovní skupinou, utvořenou na základě usnesení NATO v Halifaxu z roku 1986. Po schválení orgány NATO působí společná direktiva bloku v této oblasti. Z našeho pohledu úlohu stockholmské konference výstižně charakterizoval ministr zahraničních věcí SSSR ve svém vystoupení na výboru ministrů v Bukurešti, kde prohlásil: „Stockholm učinil cestu k Vídni přímou a Reykjavík ji nově vyznačil.“

Z toho je zřejmé, že cesta ke Stockholmu II. mohla vést pouze přes dosažení výsledku v I. etapě stockholmské konference. Zejména z tohoto hlediska je nezbytné posuzovat v celé ČSLA význam dosažených výsledků. Hodnotit dokument pouze z hledisek možných důsledků či zvýšení nároků nebo omezení, která mohou vzniknout při zabezpečování bojové přípravy vojsk, by bylo nesprávným politickým přístupem a zřejmým nepochopením významu dokumentu.

V souladu s usnesením vlády ČSSR ze dne 30. 10. 1986 č. 299, přijatého na základě projednání průběhu a výsledku Konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, věnovalo velení ČSLA zabezpečení plnění úkolů, které vyplývají z tohoto politicky významného a vojensky obsažného dokumentu trvalou pozorností.

Základem konkrétního plnění byl hluboký rozbor dokumentu, udělaný ve spolupráci s ostatními členskými státy VS. Jak vyplynulo z rozboru, z hlediska plnění odborných úkolů gesce zejména přísluší federálnímu ministerstvu národní obrany. Protože problematika plnění závazku nevstupuje do oblasti vnitrostátního zákonodárství, nevyžadovala změnu řízení vnitřních mechanismů státního aparátu a tudíž ani ČSLA. Vyžádala si ale přijetí souboru administrativně organizačních opatření, která zahrnula:

- vytvoření organizační struktury výkonného orgánu zmocněnce MNO,
- uskutečnění výběru příslušníků ČSLA a jejich přípravy k plnění funkcí doprovodu, pozorovatelů a inspektorů,
- vyčlenění příslušné techniky, prostředků a vybavení i zabezpečovacích jednotek MNO,
- vytvoření systému bojové pohotovosti zabezpečovacího orgánu a přijetí dalších opatření trvalého či dočasného charakteru.

Cílem přijetí administrativně organizačních opatření bylo vytvoření odpovídající struktury a podmínek pro důsledné plnění závazků, které vyplývají z Dokumentu stockholmské konference.

Strukturu orgánu zmocněnce MNO tvoří zkušení pracovníci GŠ ČSLA, kteří se soustavně zabývají otázkami plánování a oznamování vojenských činností. Zároveň organizačně připravují a v součinnosti s vybranými generály a důstojníky ČSLA zabezpečují pobyt pozorovatelů na území ČSSR a vlastní pozorování na území jiných účastnických států. V případě potřeby zabezpečí i inspekce na vlastním území či teritoriu ostatních účastníků. Byla navázána spolupráce s federálním ministerstvem zahraničních věcí ČSSR, které působí v úloze hlavního politického gestora a koordinátora činnosti ČSSR při realizaci závěrů Dokumentu stockholmské konference.

Organizují a řídí věcnou koordinaci v rámci států VS, která probíhá jak po linii spojeneckých ministerstev obrany, tak i štábu SOS. Udržují úzké pracovní kontakty s představiteli Střední skupiny sovětských vojsk (SSkSV).

Prvním závažným úkolem stanoveným Dokumentem stockholmské konference bylo vypracování Plánu vojenské činnosti ČSSR, podléhající předběžnému oznamování v roce 1987, který představuje závaznou směrnicí pro ČSLA, dnes již ve značné míře splněnou. Zahrnuje tuto vojenskou činnost:

1. Oznámení cvičení Družba-87 s plánovanou účastí 15 000 osob a 250 tanků za účasti jednotek ČSLA o celkovém počtu 6500 osob a 35 tanků a jednotek SSkSV. Proběhlo v druhé polovině února s plánovaným trváním 7—8 dní.

2. Oznámení cvičení se současným pozváním pozorovatelů na dvoustranné divizní taktické cvičení msd ČSLA s plánovanou účastí 17 000 osob a 300 tanků s termínem konání ve druhé polovině února a v trvání 7—8 dní a dvoustranného divizního taktického cvičení SSkSV s plánovanou účastí 17 000 osob a 350 tanků, které se bude konat v druhé polovině července v trvání 5—6 dní. ČSLA se na cvičení podílí částí svých sil.

Orgán GS ČSLA vypracoval také soubor trvale platných zásad, kterými se řídí při zabezpečování plnění závazků přijatých v Dokumentu stockholmské konference. U oznamování vojenských činností klade zejména důraz na:

- dohovor představitelů armád států VS k zajištění součinnosti mezi státy koalice, které se na vojenské činnosti podílejí,

- oznamování pouze těch činností, které splňují podmínky stanovené dokumentem jako činnost v polních podmínkách pod jednotným operačním velením a v odpovídající organizační struktuře,

- přípravu výstižného, ale přitom krátkého popisu jednotlivých etap oznamované činnosti, dodržení obsahu informace stanovené pro předání v oznámení,

- předání oznámení také všem ostatním státům VS s dodržáním většího předstihu oznámení než 42 dnů,

- předávání oznámení prostřednictvím federálního ministerstva zahraničních věcí tím diplomatickým spojením, které se již v dosavadní praxi osvědčilo.

Při přípravě a přijímání rozhodnutí o vojenské činnosti, na kterou budou pozváni pozorovatelé, je nezbytné:

- vycházet z celkových úkolů přípravy vojsk, sladit ji s požadavky štábu SOS, přičemž přihlídnout k zájmům ostatních států VS a postupy důsledně koordinovat s FMZV a FMV,

- stanovit takový program pozorování splňující všechna kritéria, který zabezpečí, aby nedošlo k obviňování z neplnění přijatých závazků, pružně reagovat na požadavky pozorovatelů, pokud jsou v souladu s obsahem dokumentu a cíli pozorování,

- uskutečnit dohovor mezi zástupci států VS k zabezpečení vysoké úrovně metodiky organizace a zabezpečení úkolů spojených s pozorováním vojenských činností,

- dovolit pozorování přesunů pouze v souladu s ustanovením dokumentu — zahájení v okamžiku opuštění míst dosažení s cílem účasti na cvičení či soustřeďování vojsk,

- v ostatních případech zajistit pozorování vždy v těch etapách vojenských činností, ve kterých je dosahováno cvičícími jednotkami stanovené úrovně pozorování (17 000 osob) uskupení sil účastnických států na jedné a téže činnosti spojené s uspořádáním cvičení, konaného pod jedním operačním velením samostatně nebo společně s jakýmkoli možnými leteckými nebo námořními složkami, s výjimkou buď obojživelného vylodění, nebo padákového výsadku, u kterých je stanovena úroveň 5000 osob,

- zabezpečit vhodnou volbu témat pozorovaných vojenských činností,

- denní výklad a seznámení se situací realizovat na pracovních mapách se zakreslenou sestavou,

- program stanovit v souladu s celkovými cíli pozorování, podle kterých budou pozorovatelé hodnotit efektivnost pozorování, tj. možnost přesvědčit se, že oznámená činnost nemá ohrožující charakter a odpovídá příslušným bodům oznámení.

To jsou jen některé z aspektů, na které klademe důraz při plnění závazků, i když ze závěrečného dokumentu jich samozřejmě vyplývá podstatně více.

Důsledné dodržování závazků je do značné míry závislé na úrovni stupně operativnosti, pružnosti a koordinování mezi všemi zainteresovanými resorty a složkami nejen v ČSSR, ale i v ostatních státech Varšavské smlouvy.

Praktické zkušenosti, které byly získány při zpracování plánů vojenské činnosti, ukazují, že ve srovnání se zaslánými plány ostatních účastnických států má Plán vojenské činnosti ČSSR dobrou úroveň a odpovídá všem kritériím, které jsou na něj kladeny. Ukazuje se, že metodiku jeho přípravy není zapotřebí měnit.

Potvrzuje se však, že vysoký stupeň integrace obranných zájmů socialistických zemí nezbytně vyžaduje vzájemnou úzkou spolupráci nejen při společné obraně vymožeností socialismu, ale i při aktivním naplňování hlavního strategického cíle — zajištění komplexního systému mezinárodní bezpečnosti — programu míru, jak jej vytyčil XXVII. sjezd KSSS, programu, ke kterému se plně přihlásil i XVII. sjezd KSČ a sjezdy ostatních bratrských stran.

Při shrnutí analýzy dokumentu můžeme bez nadsázky říci, že země socialistického společenství plně využívají autority socialismu k dosažení takových pozitivních výsledků, které vytvářejí předpoklady k tomu, aby lidstvo mohlo vykročit do třetího tisíciletí bez obav o svou budoucnost. Je nepochybné, že v procesu dosažení tohoto cíle sehraje stockholmská konference a důsledné plnění přijatých závazků mimořádnou úlohu.

Konference současně ukázala i limity vlivu USA na celoevropské záležitosti, přispěla k diverzifikaci postojů i uvnitř bloku NATO.

Vzájemně přijatelných výsledků bylo dosaženo na základě „identity životních zájmů kontinentu a společné politické vůle“ — jak řekl čs. ministr zahraničí při zahájení následné schůzky KBSE ve Vídni. Tento stav je možné hodnotit jako významný příslib pro zaměření a možné výsledky jednání další etapy Konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, od které se očekává, že zahájí novou etapu vztahů Východ — Západ, etapu konvenčního odzbrojení.